

Příloha č. 4.2 – Média a informace 2. hodina (shrnutí pro žáky)

Informační role masových médií

Informování společnosti o důležitých událostech je jednou z hlavních rolí médií. Smyslem zpravodajství, tak jak jej definuje obor žurnalistiky, je přinést jeho příjemcům důležité informace, které jim pomohou se orientovat v současném světě, ve kterém žijí, chápat aktuální dění a plánovat budoucnost. Zpravodajská média vedle informací nastolují také otázky a témata, kterými by se měla společnost zabývat, přinášejí názory a interpretace událostí a trendů.

Vždy je důležité rozlišovat **zpravodajství** a **publicistiku**. Zpravodajství je například informace o hlasování o důvěře vlády. Musí být věcné, objektivní a odpovídá na základní otázky: Kdo? Co? Kdy? Kde? Proč? V publicistických textech si o hlasování o důvěře vlády novinář něco myslí, přidává vlastní komentář, hodnocení založené na věcných argumentech. Obojí musí mít vždy autora a zdroje. Ani jedno nelze míchat dohromady!

- Příklady zpravodajství (krátká zpráva, zpráva, agenturní zpráva, zpráva z tiskové konference, news feature, zpravodajská reportáž, anketa, rozhovor), typ zpravodajství (seriózní, bulvární, fíčrové)
- Příklady publicistiky – analytický článek (je na hranici mezi zpravodajství a publicistikou), fíčrová zpráva, interview, črta, glosa, komentář, komiks, fejeton, editorial, recenze, reportáž, úvaha, kritika

Formální náležitosti zpravodajských textů

- Titulek (název článku, který vystihuje jeho obsah, obsahuje sloveso, trendem je psát titulky, co nejpoutavěji, což ale nesmí sklouzávat k bulvarizaci a zkreslování významu, titulek by neměl obsahovat vykřičník nebo otazník což často využívá bulvár)
- Domicil – označuje místo, kde se událost stala (název města, obce)
- Značka (zkratka) autora, podpis autora, datum vytvoření zprávy
- Perex – shrnutí obsahu článku
- Obsah článku – Co? Kdo? Kdy? Kde? Jak a proč?

Zpravodajství musí být objektivní, vyvážené a nestranné. Objektivní znamená, že je pravdivé – představuje přesná, úplná a nezkrácená fakta. Informace získané jinak než přímým svědectvím novinář ověřuje alespoň ze dvou na sobě nezávislých zdrojů. Nestranné zpravodajství se vyhýbá hodnotícím soudům a komentářům ze strany žurnalisty, vyvážené zpravodajství dává stejný prostor všem aktérům události a různým názorovým proudům, opět bez ohledu na osobní názory a postoje novináře.

Díky vzniku tzv. nových médií (internetu a internetových sociálních sítí) existuje mnohem větší prostor pro svobodu slova (vyjádření vlastního názoru, poznání různých názorů, rychlejší šíření aktuálních informací). Na druhou stranu nová media poskytují i prostor pro šíření nepravdivých či manipulativních informací – dezinformací, hoaxů, fake news či konspiračních teorií.

- **Dezinformace** je záměrně nepravdivá, částečně nepravdivá nebo zkreslená informace, šířená především státními aktéry nebo jejich odnožemi vůči cizímu státu nebo vůči médiím, s cílem ovlivnit rozhodování nebo názory těch, kteří je přijímají. Manipulují s fakty, nabízí neaktuální,

nepřesné nebo neověřitelné informace. Jejich, často neuvedení autoři, nechtějí informovat, ale zmást, zahltit informacemi a podstrkovat, co si máme myslet. Dezinformace bývají součástí propagandy (přesvědčování správnosti určité ideologie, společenského systému, vyhlášení války) či kouřové clony, která má zmást nepřítele (například dezinformace o vylodění v Normandii za 2. SV).

- **Fake news:** Moderní výraz, který označuje úmyslně nepravdivé nebo zavádějící informace, které se objevují v médiích a na sociálních sítích. Jedná se o modernější výraz pro dezinformace.
- **Hoax:** Typ dezinformace, jinak řečeno poplašná zpráva, která svou uměle vytvořenou/ lživou/ vyfabrikovanou naléhavostí nabádá k dalšímu přeposlání. Autoři je často sdílejí jako skandální odhalení, o kterém se podle nich v „mainstreamových médiích“ nedozvíte.
- **Konspirace:** Konspirační teorie vždy představují alternativní, zavádějící vysvětlení toho, jak svět kolem nás funguje. Typicky hovoří o spiknutí nějaké skupiny, která ovládá svět za našimi zády, a na základě toho vysvětluje historické události a současné dění.

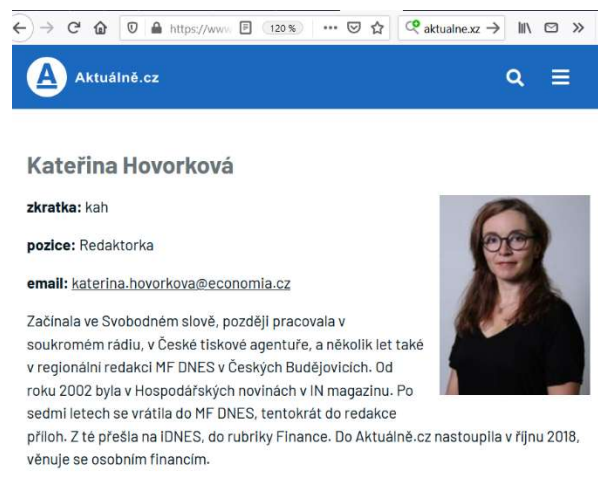
Jaké zpravodajské reportáže či články nelze považovat za objektivní a důvěryhodné?

- Autora zprávy nelze dohledat (u zpravodajství a především u publicistických článků a reportáží by měl být dohledatelný autor – celé jeho jméno a další informace o něm). Někdy místo autora jako zdroj zprávy označeno „čtk“. Jedná se o zprávu převzatou od České tiskové kanceláře, je považována za důvěryhodný zdroj a její zprávy jsou automaticky považovány za ověřené.

Kterému autorovi byste věřili spíše?

Obrázek 9 Popis autora článků na zpravodajském webu Aeronet.cz

Obrázek 10 Popis autorky článků zpravodajského serveru Aktualne.cz

- Ve zprávě nejsou uvedeny zdroje, ze kterých autor vychází (např. zdroj předvolebního průzkumu, analýzy trhu apod.). Případně čerpá pouze z jednoho zdroje. Seriózní zpráva či reportáž by měla obsahovat alespoň dva zdroje, ze kterých vychází. Výjimkou jsou krátké informační zprávy jako např. – informace o výherci Nobelovy ceny.

- Autor předkládá pouze jeden pohled na situaci, nebo nějaký pohled či informaci zamlčuje. Vyvážené zpravodajství je takové, které předkládá více pohledů na situaci (typicky návrhy zákonů nechávají novináři okomentovat všechny politické strany v parlamentu).
- Ve zprávě nelze rozlišit co je názor, domněnky autora a co jsou fakta. Seriózní média mezi jednotlivými sděleními rozlišují a označují, zda se jedná o komerční sdělení, zpravodajství, komentáře, názory atd.
- Pozor na zprávy sdílené přes sociální sítě. Facebook, Twitter ani Instagram nejsou zpravodajskými servery, jsou jen platformou pro komunikaci lidí, kteří na ní mohou prakticky sdílet jakýkoliv obsah. Všímejte si z jakých stránek nebo profilů lidé sdílí příspěvky (jedná se o seriózní zpravodajský web, profil nějaké osoby, nebo skupiny).
- Přehnané, vyhocené emocionální titulky. Hojně využívání prostého, lidového jazyka, krátké věty a obecně kratší texty zavání spíše bulvárem než seriózním mediální sdělením.
- Podsouvá nám sdělení nějaký názor, chce v nás vyvolat emoce – strach, nenávisť. Seriózní mediální sdělení nám nechává prostor pro to udělat si na situaci vlastní názor.

Moderní digitální technologie nám pomáhají rychleji sdílet a zjišťovat informace. Umožňují nám překonávat velké vzdálenosti, můžeme být díky nim přímo tzv. v místě dění. Nové možnosti online zpravodajství jsou vítány jako prostředky, které v zásadě osvobozují a zároveň nabízejí možnosti pro vzájemnou komunikaci na místní a skupinové úrovni. Zároveň se díky moderním technologiím ale mohou rychleji šířit chybné, lživé, zavádějící či alternativní zprávy (hoaxy, fake news, dezinformace). Především na sociálních sítích se příspěvky šíří velmi rychle (během dvou dní 1500 sdílení fotomontáže uprchlíků na nádraží v Chebu, kterou někteří lidé považovali za reálnou). Dezinformace nicméně mohou šířit nezáměrně i některá seriózní média, jako tomu bylo v případě kauzy Lithia, kdy média převzala zprávu z internetového webu Aeronet.cz, která se poté ukázala jako zavádějící a zkreslená. Média tehdy podcenila ověření zdroje informace.

Odborníci na odhalování dezinformací, hoaxů či falešných zpráv radí, že pokud si nejste jisti, zda můžeme dané zprávě či informaci věřit, zkuste ji vyhledat v jiných informačních zdrojích. Pokud je zpráva pravdivá určitě o ní budou psát i jiná média.

Na odhalování dezinformací, hoaxů a fake news existují specializované weby: [StopFake](#), [Kremlin Watch](#), [Ho@x](#), [Manipulátoři](#) – otevřená neideologická platforma pro relevantní a faktickou diskuzi, [Demagog](#) – odhalování nepravdivých výroků a závazků politiků nebo jiných veřejných osob, v tzv. fact checkingu.

Odhalování dezinformací především těch šířených cizími státy či organizacemi se také zabývá Bezpečnostní informační služba ČR (BIS).

Jako antisystémové zpravodajské weby jsou označovány weby šířící dezinformace, prorusky orientované, kritizující státní systém, Evropskou unii či USA. Kategorizaci zpravodajských webů vytvořena Nadačním fondem nezávislé žurnalistiky, Katedrou mediálních studií a žurnalistiky FSS MÚ a oborem Studia nových médií na FF UK, která obsahuje i seznam tzv. Antisystémových webů naleznete zde: <http://www.mapamedii.cz/>,

Základní pravidla novinářské práce a žurnalistiky shrnuje etický kodex České televize, Českého rozhlasu či ČTK. Většina seriózních novin, zpravodajských webů, rozhlasových či televizních stanic má zformulovaný vlastní podrobnější etický kodex. Povinnost médií objektivně a vyváženě informovat o

společenském a politickém dění je zakotvena v Zákoně o periodickém tisku a Zákonu o rozhlasovém a televizním vysílání.

Otázky k zamyšlení:

- Jaké náležitosti by mělo mít vyvážené a objektivní zpravodajství?
- Čím je charakteristická bulvární zpráva?
- Jaké webové zpravodajské stránky považujete za důvěryhodné zdroje informací?
- Setkali jste se někdy s falešnou zprávou? Jak jste zjistili, že se jedná o poplašnou zprávu?
- Je něco dalšího, co byste se rádi dozvěděli o zdrojích zpravodajství či odhalování dezinformací?

Zdroje

- Médium. *Slovník žurnalistiky*. (2017)

Doporučená literatura k tématu:

- GREGOR, Miloš a Petra VEJVODOVÁ. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!* 2. vydání. Brno: CPress, 2018. ISBN 978-80-264-2249-5.
- ČUŘÍK, Jaroslav. *Zpravodajské žánry v tištěných a online médiích*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7589-4.